

- 7 Pál József. A „Fraknoi” Történeti Intézet létrejötte a Római Magyar Akadémián. = Magyar Tudomány. 2004. 2. sz.
- 8 Emlékeztető a 2002-es könyvhét programja keretében az Országos Széchényi Könyvtárban tartott szakmai tanácskozásról. Lelőhely: RMA
- 9 BIZALMAS! 463/biz.-1952. Magyar Népköztársaság Követsége, Róma fejléccel ellátott, 1952. május 26-án Rómában kelt és 1952. május 31-én Budapesten iktatott levél a 06380/1 korábban ismertetett irathoz kapcsolódóan. Előadó: Kalmár György. Lelőhely: RMA. További irodalom: Juhász György: Magyarság? Tudomány? Magyarságtudomány. = Hitel, 2012. 2. sz.; Sárközy Péter: Hungarológia nálunk és más nemzeteknél. Visszhang. = Hitel, 2012. 6. sz.
- 10 Klaniczay Tibor: Pro memoria a Római Magyar Akadémia könyvtárának ügyében. Forrás: RMA.
- 11 Tulok Magdolna: A száz éves Római Magyar Akadémia Fraknoi-könyvtárának viszontagságai. = Könyvtári Figyelő 1995. 1. sz.

Benák Katalin

A Digital Library Learning nemzetközi mesterképzésről – hallgatói szemmel

E rövid cikkben vázlatos áttekintést adok a Digital Library Learning (DILL) nemzetközi mesterképzésben való részvételem során gyűjtött élményekről, tapasztalatokról.

A képzésről általában

A Digital Library Learning program három intézmény, az Oslói Főiskola (amely azonban könyvtári területen, egyetemi szinten működik, most már PhD-program akkreditációjával is bír), a Tallinni Egyetem és a Pármai Egyetem konzorciuma által működtetett mesterképzés. A képzés keretében négy évfolyam végzett már, az ötödik 2013 nyarán, a hatodik pedig egy évvel később fejezi be tanulmányait. Jelen formájában a képzés továbbélése az Erasmus Mundus uniós forrásból érkező támogatás megszűnése miatt bizonytalanná vált. Így valószínűleg módosult formában fog létezni a jövőben, némiképp elmozdulva a távoktatási formák felé.

A célkitűzés eredetileg arról szólt, hogy az Erasmus Mundus uniós program céljaival összhangban Európán kívüli hallgatók számára biztosítson digitális könyvtári képzési lehetőséget, évente felülbírált minőségi garanciák keretében. Az Európai Unióon belüli hallgatók a negyedik induló évfolyamtól jelentek meg ösztöndíjas képzéses formában, és mintegy felét teszik ki a 15-20 fős évfolyamoknak a negyedik, ötödik, hatodik évfolyamokon.

Az évfolyamok összetétele igen vegyes, nem feltétel a könyvtárosképzésben szerzett BA diploma megléte. Muzeológiai, levéltári, informatikai, kommunikációs–

hírközlési területekhez kötődő alapképzések terén szerzett ismeretekkel érkezik akár felerészben vagy nagyobb arányban is egy évfolyam.

A képzés négy féléves. Az első félévet Oslóban, a másodikat Tallinnban töltik a résztvevők. A harmadik félév első felében Firenzében nyári egyetemi tanulmányokra került sor (az ötödik évfolyam esetében egy hónapon keresztül a város felett Settignano-ban, a Villa Morghen épületkomplexumban). Ezt követi a Pármában töltött időszak, ami újabb egy hónapot tett ki. A szakmai gyakorlat az olasz szemeszterbe lett integrálva, ám Európa-szerte lehet az egyes partnerek bevonásával teljesíteni az olasz és a norvég konzorciumi társintézmények szervezésében egy, illetve két hónap időtartamban (a gyakorlati helytől függően). Az utolsó félév a szakdolgozat elkészítésének ideje; a három partnerintézmény közül bármelyikben teljesíthető, egyéni döntéstől függően. A szakdolgozatot nem kell megvédeni, viszont két különböző konzorciumi tagintézményben értékelik, s az opponens feltehet kérdéseket írásban a hallgató számára. Amennyiben vita van az értékelést illetően a témavezető és az opponens között, akkor a harmadik konzorciumi partner bevonásával döntenek a minősítésről. A diplomákat mindhárom intézmény rektori szinten aláírással és bélyegzővel a sajátjaként hitelesíti, ezután kerülnek átadásra a diákoknak a végzés évében, legkésőbb december tájékán.

A képzés szakmai felépítése, személyes benyomások

Az oslói félév két modulra épül. Az első modul kutatás-módszertani alapot ad, amelyet megelőz egy rövid nyári egyetemi időszak, amikor összegzik a digitális könyvtárakról szóló addigi ismereteit a meglehetősen heterogén nemzetközi társaságnak. Az előadások sok gyakorlati példával illusztráltak, és szemináriumok is segítik különféle típusú és stílusú publikációkhoz kötődő példákkal a különböző módszertani elemek elsajátítását. A félév végén mindenkinek készítnie kell egy kutatási vázlatot, be kell mutatnia, majd egy másik hallgató opponálja is azt. A modul gazdája Ragnar Nordlie, aki a szakmai gyakorlat egyik felelőse is norvég részről. Így aztán ő oktatóként és tutorként az egész programon végigkíséri az évfolyamokat.

A második oslói főtárgy a digitális dokumentumokkal kapcsolatos szabványokra, az RDF/XML alapú szemantikus webes világ megismertetésére irányul, Nils Pharo vezetésével. Közösén oktatják az intézmény saját mesterképzésének résztvevői és a nemzetközi program hallgatói számára. Minden kurzust ezen felül élőben közvetítenek és rögzítenek a távoktatási formában résztvevők számára. Persze ez nem azt jelenti, hogy érdemes lenne a személyes részvételtől eltekinteni az órákon, viszont a vizsgára készülve igen hasznos segítséget jelentettek e videoanyagok.

A könyvtáros ismeretekkel nem rendelkező hallgatók számára a tárgy eléggé megterhelő. Egy időben kell elsajátítaniuk a hagyományos könyvtári információkereső technikák, szabványok elméleti és gyakorlati alapjait, és elmélyülniük az ontológiai alapú szemantikus megközelítés rejtelsei közt. Ez utóbbi magasabb szintű modellben fogja össze a már korábban alkalmazott dokumentumfeldolgozási nyelvek, szabványok (pl. MARC, Dublin Core) használata kapcsán elsajátított ismereteket. Állítom, az egész képzésnek talán ez a leghasznosabb modulja. Koncentráltan összegzi a korábban megszerzett ismereteket, miközben számos új vo-

nással egészíti ki. A modul számunkra hat óra időtartamú, erősen gyakorlati jellegű kihívásokkal teli zárthelyi vizsgával zárult. A 2012-ben vizsgázó évfolyam már 24 óra időtartamra kapott feladatokat, amelyeket egyéni munkával otthon kidolgozhattott, s a megadott határidőre kellett a vizsgáztatóhoz eljuttatni a produktumot.

Az oktatás kereteit – skandináv értelemben természetes módon – a tökéletesség határait súroló infrastrukturális háttér egészíti ki. E tekintetben egyébként Tallinn sincs túlságosan lemaradva (modern egyetemi épületek, korszerű, hatékony IT-infrastruktúrával, kissé kevesebb a könyvtári és a csoportmunka fizikai tere, s a fizikai könyvtári állomány). Ezzel ellentétben az olasz körülményekről sok jót sajnós, infrastrukturális tekintetben nehezen lehet elmondani (akár az IT-háttérrel, akár például a tantermek ergonómiájáról legyen szó).

Oslóban a diákélet eleven, a diákszervezetek és a főiskola nemzetközi irodája rengeteg programmal gazdagított minket. Az ingyenes haladó norvég nyelvórák igen jól jöttek számomra a dán nyelvről való átállásban. Emellett a helyi magyarság is rengeteg rendezvényt szervezett. Külön kiemelném Kovács Katáng Ferenc és Fáskerti Mária szerepét e téren. Jeszenszky Géza nagykövettel igen eredményesen működnek együtt a helyi magyar civil szervezetek a kulturális-közéleti kínálat erősítése érdekében.

Tallinnban a két modul menedzsmentjellegű. A félév első felében a Humán-Erőforrás Menedzsment (HRM), a második felében az Információ és Tudásmenedzsment (IKM) modult teljesítettük. Előbbi gazdája Aira Lepik, az utóbbié Sirje Virkus. Az órák nagyon intenzívek voltak (hetente kétszer hat órát töltöttünk tanteremben), számos vendégprofesszor működött közre az ismeretek elmélyítésében. Az oktatás stílusa konstruktivista jellegű volt. A kötelező beszámolók, prezentációk elkészítésén, a csoportmunkában való részvételen túl nagyrészt ez az oktatási stílus a diákokra bízta, hogy a kötelező alapismereteken túl mennyire mélyülnek el egy-egy témakörben. A kiadott kötelező irodalom letöltését, a feladatok leadását saját egyetemi fejlesztésű e-learning felületen keresztül a kurzusgazdák figyelemmel tudták kísérni. 2012-ben a minket követő évfolyam már áttért a Moodle keretrendszerű új e-learning környezet használatára. Az ellenőrzés és a visszajelzés folyamatosan biztosított. Az értékelés alapját a folyamatos órai munka, az egyéni és csoportos projektjellegű tevékenységek jelentették. Mindkét modul kapcsán volt egy-egy egyéni záró prezentáció előre választott témában, de vizsgákra nem került sor. A HRM modul esetében ezt kiegészítette egy diák-opponensi vélemény megjelenése is. Igen hasznos volt számomra az IKM modul során irodalomelemzést végezni a diszciplína különféle oktatási kereteinek vizsgálata révén.

A két modulvezető igazi mentorunkká vált, egyfajta második szülőként számíthattunk rájuk mindenben. Rengeteg kulturális eseményre szereztek jegyet, folyamatosan nyomon követték minket, nem hagyták, hogy egyedül maradjunk a folyamatos tanulmányi terhek súlya alatt.

A HRM modul teljesítésében hangsúlyos szerepe volt a francia partnerintézmény koordinálásával zajlott vállalkozásfejlesztési szemináriumnak. Sajnos, ez utóbbiról sok jót a francia partneroktatók pedagógiai felkészületlensége és az ottani diákok többségének általános hozzáállása miatt nem lehet elmondani. Az alapötlet zseniális, hogy a könyvtáros hallgatókat vállalkozói ismeretekkel vétezzék fel, s közben egy mini projekten kell együtt dolgozni a francia informatikai profilú partnerintézmény diákjaival. A megvalósítás viszont finoman szólva sem sike-

rült. Rengeteg gyötrődés, frusztráció lett az eredmény, bármiféle sikerélmény nélkül, miközben a francia partnerek által felállított tantárgyi, tanulmányi és értékelési rendszer mindennek volt nevezhető, csak szakmainak és objektívnak nem. Az informatikai és pénzügyi területen gyakorlattal bíró francia diákok pedig, talán egy csoport kivételével, az üzleti tervek kidolgozásakor és a pénzügyi részletek megtárgyalásakor lényegében teljesen pácban hagyták az e téren abszolút gyakorlatlan Tallinnban tanuló kollégáikat. Miután egymás után két évfolyam adott határozottan negatív értékelést e tantárgyi elemre, így a minket követő hatodik évfolyam számára ilyen formában már nem jelent meg a modul részeként. Az amúgy szinte tökéletes tartalmi szerkezetű programnak ez volt az egyetlen negatív eleme. És ez sem a lelkes és lelkiismeretes észt professzoraink szándékán múltott. Mindazonáltal ez a közjáték sem tudta elnyomni annak a rengeteg pozitív élménynek a hatását, amelyeket a tanulmányaink alatt, valamint a kirándulások, egyéb diákrendezvények során szereztünk.

Ez utóbbi eset arra is rávilágít, hogy mekkora a személyiség szerepe a tantervek összeállítása során, illetve a tanítási folyamatban. Tallinni oktatóink már Oslóban felkerestek minket, előzetes kérdőíves felmérést végeztek előismereteinkről, valamint tanulmányi elvárásainkról. Az Erasmus ösztöndíjasként Tallinnban velünk együtt tanuló francia diákokkal is zökkenőmentes volt az együttműködés, nem úgy, mint az otthon, eltérő oktatói környezetben tanuló évfolyamtársaikkal...

Tallinn esetében egy fiatal, ám számos tanszékkal rendelkező klasszikus tudományegyetemi modell szerint felépülő intézményről van szó. A nemzetközi összetételű diákságnak hatalmas kínálat áll angol nyelven rendelkezésre, például társadalomtudományok, média, nyelvtanulás terén, de számos egyéb területen is. Így aztán tanulhattam svédül, részt vehettem balti történelem kurzuson.

Unikális volt a saját moduljainkon kívül egy kurzus. A nemzeti és etnikai kisebbségek kérdésköréhez, a soknyelvű Európához kapcsolódó témákban végeztünk nyelvészeti jellegű (egyben társadalomtudományi háttérű) diskurzuselemzéseket a kijelölt szövegekről angolul, egy német vendégprofesszor vezetésével. A végén egy magunk által választott szövegen elvégzett elemzésen kellett alkalmazni a tanultakat.

S mindezt a gazdag kurzuskínálatot megfejelte a vendégelőadók áradata a különböző tanszékeken, ahol Közép-Európától Burmáig számos térség jelenlegi viszonyaiba lehetett betekintést nyerni, például a Politológiai Tanszék segítségével. Mindenképp meg kell említenem a tallinni Magyar Intézet munkatársainak színes tevékenységét. Bereczki Urmas és Helina Pukk rengeteg segítséget adtak a tallinni életbe való beilleszkedésben, színes programokkal, értékes beszélgetésekkel gazdagították az ott töltött félét.

A harmadik félév Olaszországban töltött része igencsak hektikusra sikeredett. A fő problémát az jelentette, hogy két hónap alatt kellett akkora mennyiségű anyagot elsajátítanunk amennyire Oslóban és Tallinnban egy-egy teljes félév állt a rendelkezésre.

A szakmai program igen felhasználócentrikus nézőpontúra sikerült. Két fő modul alkotja az olasz félét. Az első vezetője Anna Maria Tammaro volt, akit a 2012-es BOBCATSSS-konferencián az év oktatójának választottak, főként széles körű szakmai kapcsolatteremtő erejének, szervezőkészségének a hallgatók javára történő rendkívül sikeres kamatoztatása okán. Ez a modul a digitális könyvtári

szolgáltatások teljes vertikumát járja körül, külön figyelemmel a szolgáltatások minőségére, a felhasználói szempontú értékelésére.

A másik modul egy pisai informatikaprofesszor, könyvtárakhoz kötődő komoly tapasztalatokkal is rendelkező Vittore Casarosa koordinálásával a digitális könyvtári témakör számos informatikai, információtechnológiai nézőpontját foglalta egységes keretbe. Szerves gyakorlati eleme volt, hogy jártasságot kellett szerezniünk a Greenstone nyílt forráskódú digitális könyvtári programcsomag ismeretében, és két-három fős csoportokban kis gyűjteményt kellett építeni szabadon választott témakörben. Ezt követően pedig el kellett készítenünk egy technikai infrastruktúra kiépítését, illetve megújítását előirányzó tervet, tetszőleges típusú könyvtárat mintául véve. Az első modul Firenzében és Pármában is zajlott, míg a másodikra főként a páрмаi helyszínen került sor. Firenzében a szakdolgozati félévre való felkészülést nagyon jól szolgálták az Allison J. Pickarddal folytatott konzultációink. Az oslói félév kutatás-módszertani modulja irodalmának gerincét az ő könyve szolgáltatta. Így volt mihez kötnünk a workshopokat.

Mindkét modul kapcsán számos vendégelőadó tartott órákat, rendezett workshopokat, fórumokat velünk. Főleg információtechnológiai téren kamatozott nagyon sokat a jelenlétük. Áttekintést adtak például az online keresőrendszerek működésének háttéréről, digitalizáló eljárásokról, a könyvtári fizikai tér, illetve a technikai infrastruktúra összehangolásáról, az e-könyves világ technológiai és üzleti alapú működéséről és főbb kihívásairól.

Sajnos, a gazdagon egyedülálló oktatási tartalommal éles kontrasztot alkotva az oktatási infrastrukturális körülmények mindkét olasz helyszínen kívánnivalókat hagytak maguk után. Firenzében az augusztusi éghajlat elviselhetetlen volt, még a mobilklímás tantermekben is csak erős kompromisszummal lehetett órákat tartani. Pármában nem az időjárás jelentette a fő problémát, hanem a fizikai és az IT-infrastruktúra elégtelen volta. Ez utóbbi hiányosságokat oktatóink szívvel-lélekkel, igazi olaszos vendégszeretettel igyekeztek pótolni. Az olasz félév tehát a hatalmas kontrasztok időszakává vált. A gazdag szakmai tartalom, a gyönyörű városok és tájak, egyedülálló kulturális örökség – kontra sokkalta mostohább munkakörülmények, mint amit addig akár Tallinnban, akár Oslóban megszokhattunk.

Szakmai gyakorlat

Az olasz munkakörülményekkel szemben újabb hatalmas pozitív kontrasztot jelentett a közép-angliai szakmai gyakorlat, a Leicesterhez és Nottinghamhez közeli Loughborough egyetemi könyvtárában. A kisváros kampusza kiterjedésére nézve az egyik legnagyobb Európában, a diákok létszáma alapján is a harmadik legnagyobb brit egyetemi intézményről van szó!

A könyvtár kitűnő példáját szolgáltatja az ügyfélorientált attitűdnek. Mindehhez társul még az a fajta minimális hierarchiával járó menedzseri szemlélet, amely az alapját adja ennek a fajta ügyfél-orientáltságnak. A kölcsönözhető fizikai állományt dinamikusán alakítják (amit a helyhiány is tovább generál). A kölcsönzési tevékenység teljesen RFID alapon zajlik. Éppen ezért összevonták a korábbi kölcsönző és tájékoztató szolgálatot egy közös ügyfélszolgálatná (User Enquiry Desk), miután a kölcsönzések 95 százaléka automatikusan, gépi segítséggel, könyvtárosi

közreműködés nélkül zajlik. Mindez lehetőséget teremtett arra is, hogy jelentősen megerősítsék a könyvtári ügyfelekkel foglalkozó csapatot.

Az oktatási és a dokumentumfeldolgozási részleg legtöbb munkatársa, beleértve a vezető menedzsereket is, rendszeresen ellátja a tájékoztatási, olvasószolgálati feladatokat is. Közös tréningek biztosítanak olyan szakmai minimumot, amely sikerrel kiegészül az egyes szakemberek specifikus tudásával. Így aztán mindig lehet találni a stábból valakit, aki további információkat tud nyújtani az adott kérdésben. A menedzserek pedig első kézből kerülnek kapcsolatba az ügyfelekkel, gazdagodva saját gyakorlati tapasztalatokkal is. A különböző részlegek vezetőinek egyébként a legtöbb esetben nincs is külön irodája, egy légtérben dolgoznak munkatársaikkal. A könyvtárosi terek nagysága amúgy egyre csökken a felhasználói terek rovására. A könyvtár a '80-as évek elején épült, töredék ennyi diák kiszolgálására, mint a mostani létszám. A 2012 telétől 2013 nyaráig zajló részleges átépítés tovább növeli a felhasználói terek számát, ezzel el is éri a lehetséges maximális méretet.

Gyakorlati munkám a könyvtári kommunikáció és a szolgáltatási kínálat növelésére koncentrált. Felhasználói kérdőíveket készítünk az okostelefon- és táblagépellátottságról. Annak az igényszintnek a mélységére is kíváncsiak voltunk, milyen fajta a főbb mobilplatformokra optimalizált, felhasználói szinten is testreszabható szolgáltatási kínálat jelenjen meg a könyvtár. Ezen felül lengyel és spanyol évfolyamtársnőimmal részletes értékelést készítettünk a könyvtár új webes portáljáról, amely az egyetem tartalomkezelő portálrendszerének szegmensként került fejlesztésre. Munkánk eredményét bemutattuk az intézmény ügyfélorientált működését évente értékelő külső minőségértékelési szakértő előtt is. A Customer Service Excellence Standard olyan brit nemzeti szabvány, amely a közszolgáltatások ügyfél-orientáltságának mélységét tárja fel. Ennek kitüntető Customer Service Excellence Award minősítését nyerte el és erősíti meg évente a könyvtár. Nagy örömkünkre szolgált, hogy a minősítés ismételt elnyeréséhez valamelyest mi is hozzájárulhattunk.

Szakdolgozat

A következő, záró félév 2013 tavaszán a szakdolgozat elkészítéséről szólt. Oslóban Ragnar Audunson, egészségügyi okokból történt, sajnálatos ideiglenes kiesése miatt, Ragnar Nordlie témavezetése jelentett gyümölcsöző együttműködést és értékes segítséget.

Témám a digitális könyvtári mesterszintű felsőoktatás összehasonlítása volt a borási, koppenhágai és oslói könyvtárosképző intézményekben. Az összehasonlítás magában foglalta a kifejezetten digitális könyvtári profilú programokat s a könyvtár és információtudományi mesterképzések digitális elemeit. Már korábban Elena Maceviciute borási professzor kidolgozott egy modellt a digitális könyvtári képzések összehasonlítására. Ezt a modellt alkalmazhatónak találtam a könyvtár és információtudományi mesterképzések digitális könyvtári elemeinek vonatkozásában is. Ez utóbbi tény rávilágít arra, hogy nem a képzések elnevezése az elsődleges fontosságú ebből a szempontból, hanem az általuk kínált tartalmi elemek, amelyeket egységes modellben lehet kategorizálni, majd összevetni, és feltárni a képzések közös és eltérő vonásait.

A szakdolgozat minősítése várhatóan 2013 augusztusában születik meg a téma-vezető és (általában az egyik partnerintézményből érkező) külső bíráló véleményének eredményeképpen. Épp emiatt az eljárás miatt sincs szóbeli védés sem. A három különböző intézményben írt, azok oktatói által elbírált szakdolgozatok kapcsán ez megoldhatatlan szervezési nehézséget jelentene.

Összegzés

Összegzésként annyit lehet elmondani, hogy a programban való részvétel több szinten is jelentős mértékben tágítja a hallgató személyes látókörét. Földrajzi értelemben az állandó Európán belüli vándorlás (képzési helyszínek, konferenciák) s az öt kontinensről érkező vendégelőadók révén feltárul a szakma nemzetközi, globális dimenziója, a különféle megközelítések, attitűdök változatossága is. Szakmai értelemben felmérhetetlen jelentőségű továbblépési lehetőséget jelent ez a program az itthoni – sok tekintetben – behatárolt körülményekhez, nézőpontokhoz viszonyítva.

A változatos területeken tovább bővített elméleti tudás mellett az igazi nóvum a gyakorlati tevékenységek végzésében nyilvánult meg (az intenzív órai csoportmunkától, a közös projekteken keresztül a szakmai gyakorlatig). Csoportban dolgozni, multikulturális könyvtári oktatási és munkakörnyezetben – páratlan kompetenciafejlesztési potenciállal bír, otthoni körülmények között nem elsajátítható módon. Olyan összetartó közösség alakul ki az együtt töltött idő, a közös munka során, ami akár életre szóló barátságok kialakulását is lehetővé teszi. Az évfolyamunk összetétele földrajzilag is rendkívül színes volt, iráni, indiai, bangladesi, vietnami évfolyamtársakkal az európai németek, spanyolok, lengyelek, olaszok, litvánok mellett. Speciális előny, hogy a program kifejezetten nemzetközi szakmai karrierutak befutására is felkészít, amit a már végzettek körében elvégzett életútvizsgálatok jelentős mértékben vissza is igazolnak. A magam részéről életem eddigi talán legnagyobb lehetőségeként és esélyeként tudom értékelni a képzésben való részvételtemet. Földrajzi térben és szakmailag is új dimenzióba helyezve fejleszti tovább az eddig megszerzett tudásomat, képességeimet. A jövő ad majd választ arra, hogy az így megszerzett tudással milyen eséllyel lehet sáfárkodni szakmai karrierem további állomásai során.

Németh Márton